

МОЎНЫЯ ФОРМУЛЫ РАЗВІТАННЯ Ў БЕЛАРУСКІХ НАРОДНЫХ КАЗКАХ

Моўныя формулы этыкету з'яўляюцца неад'емным складнікам нацыянальнай культуры. У элементах (формулах) моўнага этыкету кожнага народа адлюстроўваецца нацыянальная спецыфіка, адметнасць ладу жыцця, менталітэту, звычаі і традыцыі.

Вялікая роля ў маўленчым этыкеце беларусаў заўсёды надавалася не толькі прывітанню, але і развітанню. Выказаныя з непадробнай шчырасцю, цеплынёй і добра-зыхліваасцю словы развітання ўплывалі на далейшыя прыязныя адносіны і будучыя сустрэчы [1].

Як вядома, развітанні падзяляюцца на 2 тыпы: развітанні на кароткі час і развітанні назаўсёды. У слоўным этыкеце беларусаў пашыранымі з'яўляюцца развітанні на кароткі час, бо гаспадар жадаў бачыць добрага госця не аднойчы ў сваёй хаце:

Прыносіць бабуля Івану заказ на чаравікі і задатак:

Толькі глядзі, каб не падвёў мяне!

– Не падвяду, бабка, не бойся. Да сустрэчы! [2, с. 140];

Кажэ ўдовін сын цару:

Цяпер я пайду Цуду-Юду шукаць. Але я хачу, каб твой сын і купецкі былі ў мяне за таварышаў. Усё ж весялей у дарозе.

– Добра, – згаджаецца цар. Ідзіце збірайцеся. Да заўтра! [2, с. 87].

У якасці формулы развітання адзначаюцца спалучэнні, у якіх гучаць пажаданні ўсяго добрага, поспехаў, шчаслівай дарогі і інш.:

– Бяры, дзядуля: такой у цябе няма...Гэта цудоўная торбачка.

Дзякуй, калі так. Усяго табе добрага! сказаў дзед і пайшоў з торбачкаю дахаты [2, с. 74];

Зарадаваўся Янка, пакідаў у мора лішнія табакеркі і крыкнуў да рыбкі:

Дзякуй, даражэнькая! Збавіла ты мяне ад бяды. Усяго найлепшага! [2, с. 85];

– Пачакай, – кажэ Іван, – гэта я яшчэ толькі паціхеньку свіснуў...Давай яшчэ раз свісну – мацней!

О не! заенчыў чорт. Хопіць з мяне і гэтага свісту. Бяры сабе грошы, толькі больш не свішчы. Выбачай, калі што не так [2, с. 120];

– Дзед, дзед, што табе трэба?

Ды вось, каточак, мой галубочак, просіць баба яшчэ сальца да капусты.

– Добра, дзед, едзь дахаты: будзе сала! Шчасліва! [2, с. 21];

– Чаму ж сярэдні мой сын не прыйшоў наведць мяне?

Ён баіцца цябе, адказаў Іван, дык і не прыйшоў.

– Ну што ж, – уздыхнуў бацька, – тады і яго доля будзе табе. Слухай мяне, сынку: ёсць у тых жа зялёных лугах, на шаўковых мурагах яшчэ адзін конь, гнедай масці, маладзейшы за першага. Дык ён таксама будзе табе служыць. Не памінай благім словам [2, с. 58].

Разам з разнастайнымі развітальнымі адзінкамі ў тэкстах казак адзначаецца толькі адна форма, што выражае развітанне назаўсёды. Гэта слова *бывай*:

Ён, бачыш, баіцца цябе, дык мяне прыслаў, адказвае Іван, уплятаючы лусту хлеба. Ну што ж, уздыхнуў бацька, тады яго доля будзе табе. Слухай мяне, сынку: у зялёных лугах, на шаўковых мурагах пасецца конь сівай масці, з залатою грываю. Дзень пасецца, ноч гуляе, а як крыкне добры моладзец ураз да яго прыбягае. Калі ён табе патрэбен будзе – крыкні-свісні поўным голасам, і конь стане перад табою, як ліст перад травой. А як нацешышся з яго, зноў пусці ў зялёныя лугі, на шаўковыя мурагі. А цяпер, бывай здаровы! [2, с. 57];

Апусціў леў ваўка на зямлю, бачыць – не дыхае воўк.

– Эх ты, хвалько, толькі ўбачыў яго і то самлеў. А я напробаваў з ім сілу! Бывай! [2, с. 23];

Вярнуўся пан з-за граніцы і дачуўся, што без яго суды судзілі. Узлаваўся пан, нарабіў крыку:

Што ж вы не паслухалі мяне? Бярэце сабе з маёнтка што пажадаеце, ды ідзіце да хаты, каб я вас болей не бачыў! Бывайце! [2, с. 193];

А як прачнуліся, удовін сын кажэ сябрам:

– Тут ужо царства наша недалёка. Едзьце сабе дадому адны. А то вашы бацькі даўно чакаюць вас. У мяне ж бацькі няма. Я яшчэ на белым свеце пагуляю. Бывайце здаровы! [2, с. 95].

Такім чынам, для развітання ў тэкстах казак выкарыстоўваюцца разнастайныя формулы этыкету, прычым пераважаюць тыя, што абазначаюць развітанне на кароткі час.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Саўчук, Т. М. Моўныя формулы прывітання і развітання ў рускіх і беларускіх казках / Т. М. Саўчук // Веснік БДУ, Сер. 4. – 1994. – № 3. – С. 54–56.
2. Жывая крыніца. Вусная народная творчасць / уклад. М. Зелянкава. – Мінск : Юнацтва, 1991. – 271 с.